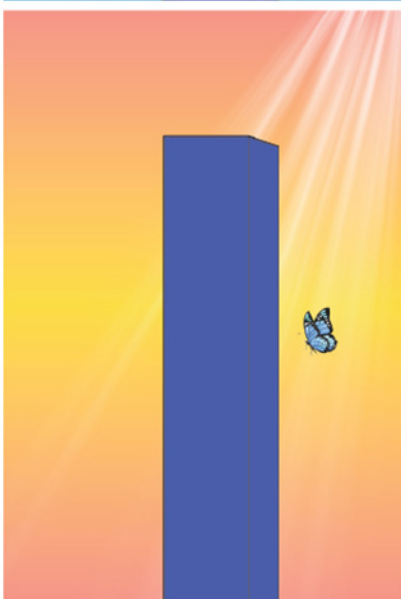
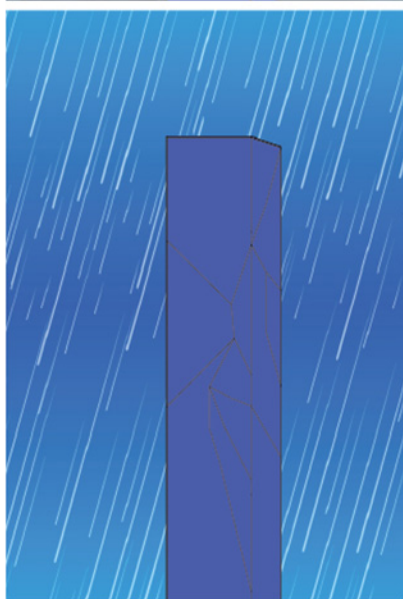

MATICHONBOOK

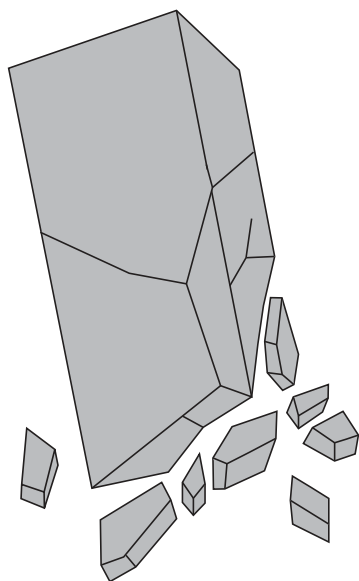
MODERN
POLITICS

เพื่อทุก ความฝัน จะมีวันมั่นคง

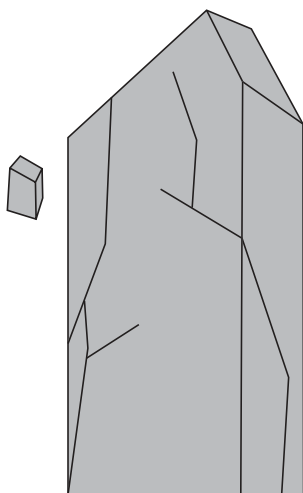

เพื่อลงคราบน้ำตาประชาชน ระบบประกันสังคมต้องปฏิรูป!

บัญชาธรรมย์ ธรรมบุษดี

เพื่อทุกความฝัน
จะมีวันมั่นคง

เพื่อทุกความฝัน จะมีวันมั่นคง

มัชฌิมาธิปไตย ธรรมบุดิ

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2569

เพื่อทุกความฝันจะมีวันมั่นคง

• ชัยธรรมย์ ธรรมบุษดี

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน 2569

ราคา 310 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ชัยธรรมย์ ธรรมบุษดี. เพื่อทุกความฝันจะมีวันมั่นคง.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2569. 240 หน้า.

1. ประกันสังคม. I. ชื่อเรื่อง.

368.4

ISBN 978-974-02-2027-5

งานพิมพ์ | www.matichonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคนาท, สุพจน์ แจ้งเร็ว

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภ, หทัยชนก ชิวโมกข์

บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุธารธรรม • บรรณาธิการบริหาร : ปิยวัฒน์ สีแดงสุก

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : พิรณัฐ เปี่ยมศักดิ์สันติ • บรรณาธิการเล่ม : ภูริพงษ์ เต็มมาลัย
พิสูจน์อักษร : ณรงค์ พึ่งบุญพา • ศิลปกรรม : รพีพล วรกุลสวัสดิ์ • ออกแบบปก : กิตติพล สวัสดิ์คานนท์
ประชาสัมพันธ์และการตลาด : วิชราพิชญ์ เวชสุริยะกุล, ณัฏชา เชี่ยวกุล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

 matichonbook @matichonbook @MatichonBooks

 @matichonbook @matichonbooks matichonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว
กรุณาติดต่อมาที่ email: matichonbook.sales@gmail.com หรือ inbox matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

 MATICHON
PREMIUM
PRINT

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบสิ่งพิมพ์ทุกประเภท
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matichon@gmail.com Matichon Premium Print

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	9
คำนำผู้เขียน	13
บทนำ น้ำตาที่มีชื่อ	21
• สัญญาที่เก่าแก่กว่าที่คิด	24
• จากกระดาษสู่ชีวิต	27
• เมื่อเงินของคนทำงานกลายเป็นเงินของคนอื่น	30
• 3 เสาแห่งปัญหา	33
• การเลือกตั้งบอร์ดประกันสังคมทางตรง และจุดเปลี่ยนการปฏิรูป	36
01 วิกฤตสิทธิประโยชน์	51
• สิทธิประโยชน์ประกันสังคม: ตัวเลขที่มีชีวิตคนอยู่	54
• สังคมผู้สูงอายุ: ปัญหาไม่ได้อยู่ที่คนแก่	60
• สูตรบำนาญ FAE กับสูตรบำนาญ CARE: ความแตกต่างที่เป็นชีวิต	63
• การรักษาพยาบาล: มายาคติและความจริงที่เจ็บปวดกว่า	71
• วิกฤตคนเกิดน้อย แต่สวัสดิการแม่และเด็กถูกมองข้าม	79
• เงินไปอยู่ที่ไหน	82

02 กับดักแห่งการกระจาย

และข้ออ้างความยั่งยืน

87

- ว่าด้วยกับดักของการกระจาย
 สวัสดิการยิ่งจำกัด คนยิ่งรู้สึกไม่เป็นเจ้าของ 90
- ความยั่งยืน: ข้ออ้างครอบจักรวาล 92
- ความจริงของกองทุน 2.90 ล้านล้านบาท 96
- ผลประโยชน์ที่ซ่อนเร้นเบื้องหลังการต่อต้านปฏิรูป 99
- ยุทธศาสตร์ตอบโต้: โยงทุกอย่างเข้าหากัน 106

03 จากงบประมาณที่สูญเปล่า

สู่สมการแห่งการเปลี่ยนแปลง

113

- โครงสร้างสำนักงานประกันสังคม? 115
- ภายวิภาคของงบสูญเปล่า 116
- สมการแห่งการเปลี่ยนแปลง 122
- กระบวนการในห้องประชุม: จากข้อมูลสู่การลงมติ 126
- อุปสรรคและการต้านทาน 128
- ผลที่วัดได้และบทเรียน 131

04 เงินในเงาการลงทุนที่ขาดความโปร่งใส

เชื่อมโยงตรงสู่สิทธิที่หายไป

137

- พอร์ตการลงทุน 2.90 ล้านล้านบาท:
 โครงสร้างและผลตอบแทนที่เป็นจริง 139
- วาฬในอ่าง: ปัญหาของการกระจุกการลงทุนในประเทศ 143
- สินทรัพย์นอกตลาด: เงินในเงาที่มีมูลค่าหลักแสนล้าน 147
- กรณีศึกษา: ตึก SKYY9 กับหุ้นบางจาก 151
- สมการ: ส่วนต่างการลงทุนกับสิทธิประโยชน์ที่หายไป 157
- กรอบการลงทุนใหม่: เป้าผลตอบแทน 5-6 เปอร์เซ็นต์ต่อปี 159
- กลไกตรวจสอบที่เป็นระบบ: จาก “ตรวจสอบรายการหนี้”
 สู่ “ระบบเตือนภัยล่วงหน้า” 162

05 อำนาจ ผลประโยชน์ และกำแพงด่านทาง กีดขวางกระแสการปฏิรูป

169

- กลุ่มผลประโยชน์ 171
- 3 มิติผลประโยชน์:
 - สิทธิประโยชน์ การบริหาร และการลงทุน 176
- ยุทธวิธีต้านทาน: เทคนิคที่ใช้ในห้องประชุม 178
- กฎระเบียบเลือกตั้ง: ปิดประตูการเปลี่ยนแปลง 181
- วิวาทะในวุฒิสภา วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2569 184
- ความเชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติ
และการบ่อนทำลายประชาธิปไตย 188
- พลังต้านและพลังหนุน: สมดุลที่เปลี่ยนไป 191
- ปฏิบัติการปฏิรูป 194

06 การปฏิรูป

และบทเรียนจากแนวทางสากล

199

- ตัวแบบสวีเดน: ระบบบำนาญที่ทุกคนขึ้นพอใจได้พร้อมกัน 201
- ตัวแบบเกาหลีใต้: เมื่อกองทุนบำนาญกลายเป็น
เครื่องมือทางการเมือง 206
- ตัวแบบนอร์เวย์: บริหารเงินสาธารณะอย่างไร
ให้คนรุ่นหน้าได้ประโยชน์ด้วย 209
- เปรียบเทียบ 3 ประเทศ: 3 มิติที่แยกกันไม่ได้ 213
- ข้อเสนอการปฏิรูปประกันสังคมจากอดีตถึงปัจจุบัน 215
- ข้อเสนอร่างพระราชบัญญัติประกันสังคม
ฉบับประกันสังคมก้าวหน้า 219
- บทสรุป 223

บทส่งท้าย เพื่อลบคราบน้ำตาประชากรผู้	227
• แนวรบที่ 1: สูตรคำนวณ CARE และคน 570,000 คน	231
• แนวรบที่ 2: จบประมาณและวัฒนธรรมของการตั้งคำถาม	233
• แนวรบที่ 3: การลงทุนและการตรวจสอบ	234
• แนวรบที่ 4: แนวรบที่ไม่ได้อยู่ในห้องประชุม	235
• ความรักและความหวัง	236
• เพราะความรักจะทำให้เราชนะ	238

คำนำสำนักพิมพ์

“รื้อทิ้งความเหลื่อมล้ำ ‘สู่รัฐสวัสดิการ’
ในความฝันที่ไม่เกินเอื้อม”

ถ้อยคำข้างต้น คือส่วนเสี้ยวหนึ่งของบทสนทนาอันเปี่ยมไปด้วยพลังและความหวัง บนเวทีเสวนาหนังสือ แต่ทุกต้นกล้า ความฝัน ภายใต้งาน Books & Beers 2023 ผลงานจากปลายปากกาของ รศ. ดร. ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี อาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักวิชาการด้านรัฐสวัสดิการ และอดีตกรรมการประกันสังคมสัดส่วนผู้ประกันตน สังกัดทีมประกันสังคมก้าวหน้า

จากผลงานเล่มดังกล่าว ผู้เขียนได้พาผู้อ่านเข้าไปสำรวจแนวคิดเรื่อง “รัฐสวัสดิการ” และตัวอย่างความหวังและความเป็นไปได้ผ่านกรณีศึกษารัฐสวัสดิการจากหลากหลายทั่วโลก พร้อมทั้งยังชี้ให้เห็น “หัวใจ” สำคัญของการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างสังคมที่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน ด้วยพลังของคนธรรมดาที่มีความรัก ความหวัง ความฝัน และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

ในครั้งนี้ รศ. ดร. ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี กลับมาพร้อมกับเรื่องราวการต่อสู้เพื่อสร้างสังคมที่ไผ่ผืน ต่างกันตรงที่มันไม่ใช่เรื่องราวกรณีศึกษาจากประเทศตัวอย่างที่ไหนไกล หากแต่เป็นเรื่องราวจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นเรื่องราวของคนธรรมดาที่มีเลือดเนื้อ หยาดเหงื่อ และน้ำตา คนธรรมดาที่ถูกทอดทิ้งจากระบบซึ่งให้คำมั่นว่าจะดูแลพวกเขาให้เหมาะสมกับเม็ดเงินจากความเหนื่อยยาก และคนธรรมดาที่ไม่อาจทนต่อความอยุติธรรมของระบบและความทุกข์ทนที่เพื่อนร่วมสังคมต้องประสบได้อีกต่อไป

เพื่อทุกความฝันจะมีวันมั่นคง บทบันทึกเส้นทางการต่อสู้ของคนธรรมดา ที่เริ่มตั้งคำถามต่อความไม่ธรรมดาของระบบประกันสังคมไทย ทั้งการจัดการสิทธิประโยชน์ที่น้อยเกินกว่าความจำเป็นในชีวิตจริง การบริหารจัดการสำนักงานประกันสังคมที่ไม่โปร่งใส การลงทุนในสินทรัพย์ที่น่าสงสัยและไร้การตรวจสอบ ตลอดจนปัญหาภัยบอยcottอีกมากมายที่ผู้มีอำนาจในการจัดสรรกองทุนประกันสังคมเคยซุกซ่อนเอาไว้อยู่ใต้พรม ด้วยการรวมกลุ่มภายใต้ชื่อ “ทีมประกันสังคมก้าวหน้า” กระทั่งสามารถชิงชัยในสมรภูมิการเลือกตั้งบอร์ดประกันสังคมไทยครั้งแรกในปี 2566 คือประตูแห่งชัยชนะบานแรกของคนธรรมดา ที่ต้องการปฏิรูประบบประกันสังคมที่ใกล้พังทลาย ให้ฟื้นคืนกลับมาเพื่อโอบอุ้มผู้คนตามหน้าที่ของมันได้อีกครั้ง

ทว่า ชัยชนะในครั้งนั้นคงไม่อาจตั้งมั่นได้อย่างยั่งยืน หาก
ปัญหาของระบบประกันสังคมไม่ได้ถูกทำให้คนในวงกว้างรับรู้
และเข้าใจอย่างจริงจัง เพราะในทุกๆ ครั้งที่มีความพยายามเปลี่ยน-
แปลง ฝ่ายที่ต่อต้านในคราบของระเบียบราชการ ก็จะพยายามทุก
วิถีทางเพื่อกีดกันและขัดขวาง การรับรู้และเข้าใจต้นตอปัญหา
ของระบบจึงเป็นเรื่องสำคัญ และนั่นคือสิ่งที่จะถูกบอกเล่าเอาไว้
ภายในหนังสือเล่มนี้

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้ เกิดขึ้นจากช่วงเวลา 2 ปี ที่ผมไม่เคยคาดคิด
ว่าจะได้สัมผัส

เมื่อครั้งที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นกรรมการประกันสังคม
หนึ่งในคำถามที่ผมได้ยินบ่อยที่สุดคือ “นักวิชาการจะทำอะไร
ได้” คนรอบข้างของเราล้วนเป็นผู้ประกันตนที่ไม่เคยผ่านระบบ
ราชการ ไม่มีเส้นสาย ไม่มีฐานอำนาจเดิม มีเพียงแต่ความเชื่อว่า
ระบบนี้ควรเป็นของคนที่จ่ายเงินเข้ามา แต่เพราะความยี่นหัด
นั่นเอง คนจึงเดินเข้ามาหาเราทีละคน ทีละกลุ่ม จนเราสามารถ
สร้างความเปลี่ยนแปลงได้

ในฐานะผู้ที่ปรารถนาให้เกิดรัฐสวัสดิการในไทย ผมตั้ง
คำถามอยู่เสมอว่า หากประเทศใดในโลกทำให้หญิงตั้งครรภ์ไม่
ต้องแบกรับภาระเพียงลำพัง ทำให้เด็กทุกคนมีข้าวกินอย่างไม่มี
เดือนไข ทำให้คนว่างงานมีเงินพอที่จะลุกขึ้นใหม่ได้ ทำให้คนป่วย
ได้รับการรักษา และทำให้คนแก่มีชีวิตที่สมศักดิ์ศรีกับสิ่งที่พวก
เขาทุ่มเทมาทั้งชีวิต โลกนี้จะดีงามหรือทรุดโทรมมากขึ้น

คำตอบที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์

พฤติกรรมชี้ให้เห็นตรงกันคือ ไม่มีอารยธรรมใดล่มสลายเพราะรัฐทำนุบำรุงประชาชน และไม่มีประชาชนใดที่ได้รับสวัสดิการมากพอจนกลับกลายเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจตรงกันข้าม ยิ่งผู้คนมีชีวิตที่มั่นคง การวางแผนและการมีส่วนร่วมในสังคมก็ยิ่งเข้มแข็งขึ้น

แล้วเหตุใดสิ่งพื้นฐานเหล่านี้จึงเกิดขึ้นได้ยากเย็นนัก ไม่ใช่เพียงไทย แต่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของโลก

การได้ก้าวเข้าสู่คณะกรรมการประกันสังคมจากการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2566 เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผมมองเห็นคำตอบ และนำมาสู่การเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้

ประกันสังคมคือภาษีชนิดหนึ่ง ภาษีที่เก็บจากนายจ้างและรายได้ของแรงงาน แต่มันมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไปเงินก้อนนี้ไม่ได้ไหลรวมเข้าคลังกลาง แต่ถูกกำหนดให้ใช้เพื่อสวัสดิการของผู้จ่ายโดยตรง เพื่อคุ้มครองในทุกช่วงขณะของชีวิตอย่างไรก็ตาม แม้กรอบคิดชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังมีช่องว่างที่กว้างขวาง ทั้งในส่วนของงบประมาณการบริหารจัดการที่ผูกพันซ้ำซากโดยไม่มีตัวชี้วัดที่เชื่อมโยงกับผู้ประกันตน โครงการที่ทำซ้ำโดยไม่มีใครถามถึงความจำเป็น และการลงทุนมูลค่ามหาศาลที่อยู่ภายใต้ดุลพินิจซึ่งอาจไม่โปร่งใสเพียงพอ

สิ่งแรกที่พบเมื่อเข้าไปนั่งในคณะกรรมการคือระบบที่ปิดแน่นอย่างไม่น่าเชื่อ ไม่ใช่ปิดจากคนภายนอกเท่านั้น แต่ปิดจากตรรกะของความรับผิดชอบ และปิดจากผู้ประกันตนผู้เป็นเจ้าของ

ที่แท้จริง กลไกพื้นฐานของระบบนี้ไม่ซับซ้อนนั่นคือ เงินที่เก็บจาก 3 ฝ่ายไหลเข้ามา ส่วนหนึ่งจ่ายเป็นสิทธิประโยชน์ปัจจุบันและสำรองสำหรับอนาคต อีกส่วนหนึ่งเป็นงบบริหารจัดการ ที่เหลือนำไปลงทุนสร้างผลตอบแทน ความสัมพันธ์นี้เรียบง่ายแต่สำคัญมาก หากงบบริหารลดลง เงินย่อมไหลกลับมาเป็นสิทธิประโยชน์ได้มากขึ้น แต่ตรรกะนี้กลับไม่เคยเป็นที่ยอมรับในระบบเดิม

สิทธิประโยชน์คือเหตุผลที่ระบบประกันสังคมถูกสร้างขึ้น แต่สิ่งที่เราพบคือ ช่องว่างระหว่างสิ่งที่ผู้ประกันตนควรได้รับกับสิ่งที่ได้รับจริงนั้นกว้างอย่างน่าใจหาย เงินบำนาญที่ไม่อาจเลี้ยงชีพได้จริง สิทธิรักษาพยาบาลที่ครอบคลุมไม่ถึงความเจ็บป่วยในชีวิตจริง สิทธิสำหรับแรงงานนอกระบบที่ยังคงเป็นเพียงคำมั่นสัญญา ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากความขาดแคลนเงิน แต่เกิดจากลำดับความสำคัญที่บิดเบี้ยวมานาน ระบบที่ออกแบบมาเพื่อปกป้องความเสี่ยงในชีวิตกลับให้น้ำหนักกับการรักษาโครงสร้างของตัวเองมากกว่าการดูแลคนที่อยู่ในนั้น การปฏิรูปสิทธิประโยชน์จึงไม่ใช่เพียงขอเพิ่มงบประมาณ แต่คือการถามใหม่ว่าเงินที่มีอยู่แล้วถูกจัดลำดับความสำคัญอย่างถูกต้องหรือไม่ และคำตอบที่เราพบตลอด 2 ปีนี้ชัดเจนว่ายังไม่ถูกต้อง

อีกด้านหนึ่งที่ถูกพูดถึงน้อยกว่าแต่สำคัญไม่แพ้กันคือการลงทุน กองทุนประกันสังคมบริหารสินทรัพย์มูลค่ามหาศาล ผลตอบแทนจากการลงทุนนั้นคือเงินที่จะหล่อเลี้ยงสิทธิประโยชน์

ในอนาคต โดยเฉพาะบำนาญซึ่งเป็นภาระระยะยาวที่ใหญ่ที่สุด แต่สิ่งที่เราพบคือการลงทุนที่ขาดกรอบธรรมาภิบาลที่ชัดเจน การถือครองสินทรัพย์ที่อาจก่อให้เกิดคำถามเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน และการใช้สิทธิในฐานะผู้ถือหุ้นที่ไม่สะท้อนประโยชน์ของผู้ประกันตนอย่างแท้จริง การลงทุนที่ดีไม่ใช่แค่การได้ผลตอบแทนสูง แต่คือการลงทุนที่สามารถตอบได้ว่าทำเพื่อใคร ด้วยหลักการอะไร และมีใครตรวจสอบได้

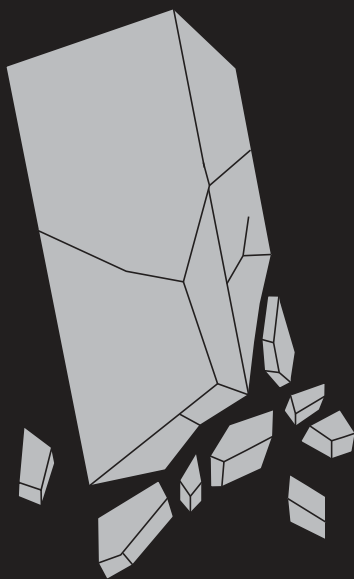
เมื่อเราเริ่มตั้งคำถามกับโครงการที่ไม่อาจพิสูจน์ความจำเป็น เสี่ยงวิพากษ์ก็ตั้งขึ้นทันทีจากผู้ที่คลุกคลีกับระบบนี้มาหลายสิบปี รวากับว่าสิ่งที่ถูกพรางไปคือสิทธิอันชอบธรรม ผมเข้าใจความรู้สึกนั้น เพราะสำหรับผู้ที่อยู่กับระบบนี้มานานนั่นคือสิ่งปกติ แต่ไม่มีอะไรปกติในการที่ผู้ประกันตนไม่รู้ว่าเงินของตนเองถูกใช้อย่างไร สิ่งที่เราชวนตั้งคำถามจึงไม่ใช่เพียงแค่ตัวเลขงบประมาณ แต่คือความแตกต่างระหว่างการมีกับไม่มีโครงการเหล่านั้น ผู้ประกันตนได้อะไรขึ้นมาจริงหรือไม่ เพราะเงินทุกบาทที่ไม่ถูกใช้อย่างสูญเสียเปล่าสามารถกลับคืนสู่ชีวิตของผู้คนได้เสมอ

ไม่ว่าผู้ประกันตนจะเป็นใครก็ตาม วันหนึ่งเราทุกคนต้องแก่ ต้องป่วย ต้องคลอดลูก และลูกต้องการนม การต่อสู้ทั้งหมดนี้ไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยความโกรธแค้น แต่ด้วยความรักต่อความธรรมดาสามัญของชีวิต ความเจ็บป่วย ความแก่ชรา ความหวาดกลัวเมื่อสูญเสียงาน เราหอบเอาความฝันและความหวังของผู้คนจำนวนมากเข้าไปในห้องประชุมที่ปิดแน่นนั้น

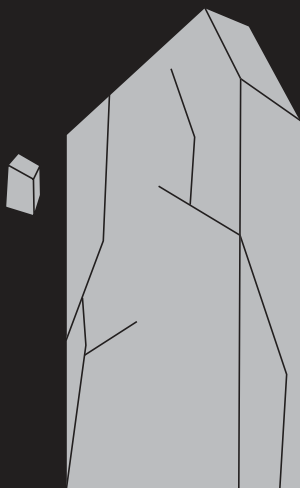
สิ่งที่ผมเรียนรู้สำคัญในช่วงเวลา 2 ปีนี้ ความหนักหนาที่
ดูยากจะเปลี่ยนแปลง อาจพลิกผันได้ในเวลาเพียงไม่กี่สัปดาห์

ชัชวรัณย์ ธรรมบุษดี

พฤษภาคม 2569

เพื่อทุกความฝัน
จะมีวันมั่นคง

เนื้อหา

- สัญญาที่เก่าแก่กว่าที่คิด
- จากกระดาษสู่ชีวิต
- เมื่อเงินของคนทำงานกลายเป็นเงินของคนอื่น
- 3 เสาแห่งปัญหา
- การเลือกตั้งบอร์ดประกันสังคมทางตรงและจุดเปลี่ยนการปฏิรูป

บทนำ

น้ำตาที่มีชื่อ

บ้านก อายุเกือบ 60 ปี เธอทำงานมาหลายปีตั้งแต่ก่อตั้งกองทุนประกันสังคม ทุกเดือนเธอจะถูกหักเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมไม่ขาด ไม่ใช่เพราะกฎหมายบังคับเพียงอย่างเดียว แต่เพราะเธอเชื่อว่ำนั่นคือสัญญา สัญญาระหว่างเธอกับระบบที่บอกว่า ถ้าทำงานมาทั้งชีวิต วันที่แก่ตัวลงจะมีคนดูแล

เมื่อถึงวันที่บ้านกรับบำนาญครั้งแรก ตัวเลขในสมุดบัญชีธนาคารอยู่ที่ 1,400 บาทต่อเดือน เธอนั่งอยู่ที่โต๊ะในห้องครัว นานมากก่อนจะหยิบโทรศัพท์โทร.หาลูกสาว ไม่ได้ร้องไห้ทันที แค่นั่งเงิบๆ กับตัวเลขนั้น แล้วคำนวณซ้ำแล้วซ้ำเล่าในหัว ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ข้าวสาร 1 ถูๆ ไข่ไก่ 1 แผง ยังไม่นับค่าเดินทางไปโรงพยาบาล ตัวเลขไม่มีทางบวกได้ลงตัว ไม่ว่าจะทำอะไรใหม่แบบไหน

สิ่งที่ทำให้บ้านกร้องไห้ในที่สุดไม่ใช่ความยากจน แต่เป็นคำถามที่ฝังอยู่ในความเงิบนั้น ว่าเงินที่หักไปทุกเดือนตลอด 30 ปี มันอยู่ที่ไหน

ผมได้ยินเรื่องราวของผู้คนแบบบ้านกซ้ำแล้วซ้ำเล่าตลอด 2 ปีที่เข้ามาทำงาน ในชุมชนแออัด ในโรงงานเก่า ในศาลาวัด และในห้องประชุมที่เก้าอี้เต็มไปด้วยคนที่ใช้เวลาเดินทางมาหลายชั่วโมงเพื่อบอกเล่าสิ่งที่ชีวิตพวกเขาได้พบเจอ บางคนร้องไห้ บางคนโกรธ บางคนพูดด้วยน้ำเสียงราบเรียบที่น่ากลัวยิ่งกว่า การร้องไห้เสียอีก แต่ทุกเรื่องราวชี้ไปที่จุดเดียวกัน คือระบบที่พวกเขาเชื่อว่าจะรองรับพวกเขาเมื่อแก่ตัวลง กลับทำหน้าที่รองรับคนอื่นแทน

● สิ่งสำคัญที่ต้องพูดถึงแต่บทแรกของหนังสือเล่มนี้คือ
● น้ำตาของบ้านไม่ได้เกิดจากการที่ไทยยากจนเกินไปที่จะ
● ดูแลเธอ

● กองทุนประกันสังคมในปี 2569 มีสินทรัพย์กว่า 2.90
● ล้านล้านบาท เป็นหนึ่งในกองทุนสำรองเพื่อสวัสดิการ
● แรงงานที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้ประกันตน
● กว่า 15 ล้านคน¹ ส่งเงินเข้าระบบทุกเดือน ทรัพยากรมี
● แต่ปัญหาคือทรัพยากรเหล่านั้นไหลไปผิดทิศ และระบบที่
● ควรจะแก้ปัญหานั้นกลับถูกออกแบบมาเพื่อรักษาการไหล
● ผิดทิศนั้นเอาไว้

สัญญาที่เก่าแก่กว่าที่คิด

ก่อนที่จะเข้าใจว่าระบบประกันสังคมไทยพังตรงไหน เราต้องเข้าใจก่อนว่ามันถูกสร้างขึ้นมาจากอะไร และความคิดเรื่องระบบประกันสังคมเริ่มต้นจากที่ไหน

ย้อนกลับไปยังปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เยอรมนีอยู่ท่ามกลางกระแสปฏิวัติอุตสาหกรรมที่รุนแรง โรงงานในกรุงเบอร์ลิน เมืองฮัมบูร์ก ดูดคนจากชนบทเข้ามาทำงานในสภาพที่แทบไม่ต่างจากการเป็นทาสรับจ้าง คนงานทำงาน 12-16 ชั่วโมงต่อวัน ไม่มีหลักประกันใดๆ ถ้าพิการจากอุบัติเหตุในโรงงานหรือแก่เกินจะทำงาน ก็มีทางเลือกอยู่เพียง 2 ทาง คือ ฟังฟังครอบครัว หรืออดตาย ไม่มีทางเลือกที่ 3

ในบริบทนั้นเอง อ็อตโต ฟอน บิสมาร์ก (Otto von Bismarck) นายกรัฐมนตรีที่ขึ้นชื่อว่าแข็งกร้าวและอนุรักษ์นิยมมากที่สุดคนหนึ่งของยุโรปทำสิ่งที่ดูขัดแย้งกับตัวเองโดยสิ้นเชิง เขาผลักดันให้รัฐสภาเยอรมนีออกกฎหมายประกันสุขภาพแรงงานในปี 2426 ตามด้วยประกันอุบัติเหตุในปี 2427 และประกันความชราในปี 2432 รวมกันกลายมาเป็นรากฐานของระบบประกันสังคมสมัยใหม่ครั้งแรกในโลก